

معناشناسی قرآن در اندیشه شرق‌شناسان

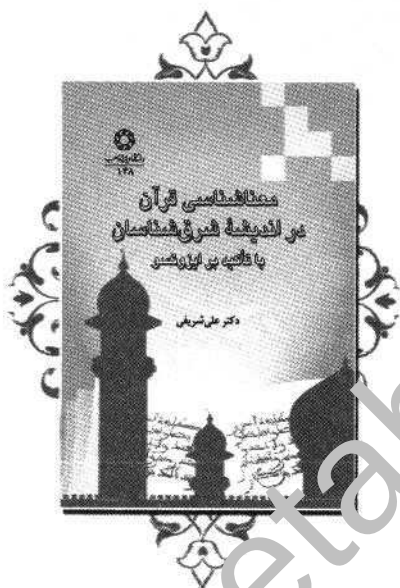
با تأکید بر ایزوتسو

دکتر علی شریفی

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

اشارات
دانشگاه ادیان و مذاهب

www.ketab.ir

شریفی، علی، ۱۳۵۵-

معناشناسی قرآن در اندیشه شرق شناسان / علی شریفی. - قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۴.
 ۳-۴ ص. (انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب + ۱۴۸).

ISBN: 978-600-6730-28-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

الف. علی شریفی. ب. انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب. ج. عنوان.

کتابخانه ملی ایران

۳۸۶۵۱۶۷

انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب

۱۴۸

معناشناسی قرآن در اندیشه شرق شناسان با تأکید بر ایزوتسو

• تألیف: علی شریفی (عضویت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)

• ناشر: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب

• نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۴

• چاپ: نگارش

• شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

• قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۳۰-۲۸-۸

حق چاپ و نشر محفوظ است.

• مراکز پخش:

قم، پردیسان، روبه روی مسجد امام صادق (ع)، دانشگاه ادیان و مذاهب.

تلفن: ۰۲۵-۳۲۸۰۲۶۱-۱۳، نمابر: ۰۲۵-۳۲۸۰۳۱۷۱ (۰۲۵)

تهران، خ انقلاب، بین خ ابوریحان و فلسطین، بن بست مهارت، پلاک ۱

طبقه زیرین، پکنا (پخش کتب اسلامی و انسانی) تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۳۲۰۳

در سخن ناشر

در برهوت معنا و انسانیت روزگار مدرن، قرآن کریم به عنوان نظام‌نامه زندگی دنیا و ملاک عبادت عظمی، اصلی‌ترین منبع معرفت دینی مسلمانان است. تعالیم راه‌گشایانه این کتاب رسالت و انداز، چراغی است فرا راه مسلمانان تا راه را مؤمنانه‌تر ببینند و از غم‌ناز و فرود تاریخ و حوادث آن به مدد هدایت‌ها و روشنگری‌های این معجزه جاوید نبوی ره به منزل مقصود زنند که این امور در گرو فهمی صحیح از آموزه‌های قرآنی و تفسیری کارآمد است. فهم قرآن و تفسیر آن از مشغله‌های دیرین دین‌پژوهان برده است که البته به دلیل چند وجهی بودن پدیده‌ها و مسایل، پژوهشگران را از مطالعات بسیار رشته‌ای ناگزیر کرده است. قرآن کریم نیز در دوران معاصر به همین دلایل بسزای مورد معرض چنین پژوهش‌هایی قرار گرفته است که یکی از این زمینه‌های میان رشته‌ای، معناشناسی است.

معناشناسی (Semantics) به عنوان دانشی که به پیدایش معنا و سیر پیشرفت و تحولات آن می‌پردازد و روابط معنایی بین مفاهیم مختلف را شناسایی نموده،

شبکه‌ای از معانی مرتبط را استخراج می‌کند، نقش شایانی به ویژه در حوزه مطالعات قرآنی و تفسیری داشته، بازتاب بسیاری بر دانش‌های دیگر و به ویژه مطالعات متون مقدس برجای گذاشته است. البته برخی از این مطالعات، در سنت اسلامی نیز سابقه داشته است لکن برخی تمایزات از جمله استفاده از نظریات متطور زبان‌شناسی و مردم‌شناسی در این بین تأثیرگذار بوده است. شناسایی زبان در حوزه مطالعات قرآنی، پژوهش‌های زبان‌شناختی و معناشناسی خاصی انجام می‌دهد که موضوع این کتاب، بررسی و نقد دیدگاه‌های عمده معناشناسی قرآنی است.

در این پژوهش، دیدگاه مکتب قوم زبان‌شناسی (مکتب بُن) به عنوان برجسته‌ترین مکتب در این میراث مورد تدقیق بیشتری قرار گرفته است. ایزوتسو چهره شاخص این مکتب است که با نگاه سه‌گانه، تجربه خوبی در حوزه مطالعات قرآنی برای خود کسب کرد است. بررسی تفصیلی آرای ایزوتسو و نقدهای وارد بر آن در مسیر فهم تراز کردن و دانش سترگ تفسیر برای علمای مسلمان بسیار نافع و مغتنم خواهد بود. ضمن آن که تلاش بر آن خواهد بود تا برخی چالش‌ها و ناملایمات تحقیقات معناشناختی نیز شناسانده شود، به مزیت‌های مکاتب معناشناسی اشاره شده و پیشنهاد‌های سازنده‌ای نیز در جهت بهره‌مندی روشمند از این دانش در مسیر فهم مراد الهی ارائه شود.

ناشر ضمن قدردانی از زحمات مؤلف گرانقدر، امیدوار است با انتشار این کتاب گامی هر چند کوچک در راستای تعمیق و گسترش فرهنگ قرآنی در جامعه برداشته باشد.

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....
۹	۱. فصل اول: کلیات.....
۱۱	۱-۱. شرق شناسی و سیراربعین آن.....
۱۲	۱-۱-۱. معنی و مفهوم شرق شناسی و دوره های آن.....
۱۸	۱-۱-۲. ارزیابی روش شرق شناسی، در برخورد با منابع اسلامی و
۲۱	۱-۲-۱. نگاهی به اهداف و نحله های مختلف شرق شناسان.....
۲۲	۲-۱. نقد آثار شرق شناسان متقدم به وسیله شرق شناسان متأخر.....
۳۷	۳-۱. سخن آخر.....
۴۰	۴-۱. پژوهش های قرآنی شرق شناسان در دو قرن اخیر.....
۴۰	۱-۴-۱. قرن نوزدهم.....
۴۳	۲-۴-۱. نیمه نخست قرن بیستم.....
۴۴	۳-۴-۱. نیمه دوم قرن بیستم.....
۴۷	۵-۱. دانش زبان شناسی و کاربردهای آن در مطالعات قرآنی.....
۴۷	۱-۵-۱. پیشینه مطالعات زبان شناسی قرآن در میان مسلمانان و شرق شناسان.....

- ۶۰-۵-۲. شاخه‌های زبان‌شناسی ۶۰
- ۶۶-۶. چستی معناشناسی و اهمیت آن ۶۶
- ۶۶-۶-۱. تعریف ۶۶
- ۷۰-۷. رابطه معناشناسی و هرمنوتیک ۷۰
- ۷۲-۷-۱. جایگاه معنا در متن (رویکردی هرمنوتیکی) ۷۲
- ۷۵-۸. رابطه معناشناسی و تفسیر ۷۵
- ۷۵-۸-۱. معناشناسی در خدمت تفسیر قرآن به قرآن و تفسیر موضوعی ۷۵
- ۷۸-۸-۱. مباحث مهم معنی‌شناسی و نکات مشترک آن با تفسیر ۷۸
- ۸۱-۸-۳. مآبوت تفسیر با معناشناسی ۸۱
- ۸۲-۹. نتیجه گیری ۸۲
- ۸۵-۲. فصل دوم: مکاتب معناشناسی در عرصه قرآن پژوهی شرق‌شناسان ۸۵
- ۸۷-۲-۱. مقدمه: دیدگاه‌های آخرین ر معناشناسی ۸۷
- ۹۱-۲-۲. تاریخچه جریان‌های معناشناسی جدید ۹۱
- ۹۵-۲-۳. تحولات معناشناسی جدید ۹۵
- ۹۵-۲-۳-۱. لوئیس یلمسلنو ۹۵
- ۹۹-۲-۳-۲. امیل بنوئیست ۹۹
- ۱۰۱-۲-۴. معناشناسی با رویکرد قوم زبان‌شناختی ۱۰۱
- ۱۰۱-۲-۴-۱. رویکرد قوم - زبان‌شناختی ۱۰۱
- ۱۰۳-۲-۴-۱. بازخوانش آرا و عقاید هومبولت و لنوایسگریر ۱۰۳
- ۱۱۱-۲-۴-۱-۲. معناشناسی قومی نقطه مقابل مکتب جهان‌گرایی ۱۱۱
- ۱۱۶-۲-۴-۱-۲. نظریه سایپر-ورف ۱۱۶
- ۱۲۱-۲-۴-۱-۳. بررسی و نقد نظریه ۱۲۱
- ۱۲۳-۵-۲. معناشناسی قرآن کریم با رویکرد مکتب قوم زبان‌شناسی ۱۲۳
- ۱۲۷-۶-۲. معناشناسی با رویکرد مکتب نقش‌گرا (مکتب لندن) ۱۲۷

۱-۶-۲.	نگرش به معنا و جریان‌های معناشناسی در حوزه آنگلو ساکسون.....	۱۲۷
۲-۶-۲.	مکتب لندن (با تطبیقی قرآنی).....	۱۳۲
۷-۲.	معناشناسی با رویکرد مکتب گفتمانی (پاریس).....	۱۳۵
۸-۲.	مکتب پاریس (تطبیقی قرآنی).....	۱۴۱
۹-۲.	معناشناسی شناختی.....	۱۴۷
۱۰-۲.	نتیجه‌گیری.....	۱۴۹
۳.	صباح سوم: مبانی و روش فهم قرآن در مکتب قوم زبان‌شناسی.....	۱۵۳
۱-۳.	ایزوتسو، چهره برجسته مکتب معناشناسی قوم مردم‌گرا.....	۱۵۵
۲-۳.	ایزوتسو و الهام او با سنت شرق‌شناسی.....	۱۵۶
۳-۳.	مبانی ایزوتسو.....	۱۵۸
۱-۳-۳.	درآمد.....	۱۵۸
۲-۳-۳.	مبانی زبان‌شناختی.....	۱۶۱
۱-۲-۳-۳.	تأثیر نظریه نسبیت در زبان ایزوتسو.....	۱۶۱
۳-۳-۳.	مبانی مربوط به فلسفه زبان.....	۱۶۴
۱-۳-۳-۳.	دیدگاه‌های ویتگنشتاین درباره زبان با تأکید بر نگاه متأخر او.....	۱۶۴
۲-۳-۳-۳.	چامسکی و همگانی‌های زبان.....	۱۷۰
۴-۳.	پیش‌فرض‌های ایزوتسو.....	۱۷۶
۱-۴-۳.	نص به عنوان نظام تصویری جدید.....	۱۸۰
۲-۴-۳.	کلمات کلیدی.....	۱۸۲
۳-۴-۳.	معنای اساسی و نسبی.....	۱۸۲
۴-۴-۳.	میدان معناشناختی.....	۱۸۵
۵-۴-۳.	جهان‌بینی قرآن.....	۱۸۷
۶-۴-۳.	خدا و انسان؛ تقابلی اساسی.....	۱۸۷

- ۳-۴-۷. ریشه‌یابی واژگان و مفاهیم قرآنی در فرهنگ جاهلی ۱۸۹
- ۳-۵. روش‌شناسی ایزوتسو ۱۹۰
- ۳-۵-۱. معنانشناسی در زمانی ۱۹۲
- ۳-۵-۲. معنانشناسی همزمانی ۱۹۴
- ۳-۵-۱. راه‌های هفتگانه ایزوتسو در فهم معنای واژه در معنانشناسی همزمانی ۱۹۵
۵. با توجه به حوزه‌های معنایی ۲۰۴
۶. بر اساس تضادّ صوری ۲۰۵
۷. بر اساس برادف ۲۰۷
- ۳-۶. منابع ایزوتسو ۲۰۹
- ۳-۷. ماکینو، چهار ای دیگر از مکتب معنانشناسی قوم زبان‌شناسی ۲۱۳
- ۳-۷-۱. مقدمه ۲۱۳
- ۳-۷-۲. روش‌شناسی ۲۱۴
- ۳-۷-۳. نکات مربوط به آفریس ۲۱۵
- ۳-۷-۴. نکات مربوط به رستاخیز ۲۱۸
- ۳-۷-۵. بررسی رابطه آفرینش و رستاخیز ۲۲۵
- ۳-۸. نتیجه‌گیری ۲۲۷
۴. فصل چهارم: نقد ایزوتسو و جمع‌بندی ۱۳۲
- درآمد ۲۳۳
- ۴-۱. نگاهی اجمالی به نقاط قوت ۲۳۳
- ۴-۲. آسیب‌شناسی ایزوتسو ۲۳۹
- ۴-۲-۱. نقد ناظر بر منابع ۲۳۹
- ۴-۲-۱-۱. توجه اندک به منابع شیعی ۲۳۹
- ۴-۲-۲. اعتنای اقلی به حدیث و تأکید بر شعر جاهلی ۲۴۰

۲۴۰	۳-۱-۲-۴. استفاده ناکافی از معاجم و تفاسیر.....
۲۴۲	۲-۲-۴. نقد ناظر بر روش.....
۲۴۲	۱-۲-۲-۴. اختلاف ظاهری روش ایزوتسو با نظریه بینامتنی.....
۲۴۵	۲-۲-۲-۴. ناآشنایی با مکاتب مختلف معناشناسی و تک بعدی بودن ایزوتسو.....
۲۴۷	۲-۲-۴. استفاده نکردن از همه کتب وایسگربر.....
۲۴۷	۴-۲-۲-۴. ترکیب ناصحیح مکاتب معناشناسی.....
۲۴۸	۵-۲-۲-۴. تاریخی نبودن مطالعه ایزوتسو و منطقی بودن آن.....
۲۴۹	۶-۲-۲-۴. نگاه محدودیت‌آمیز به مقایسه تاریخی.....
۲۴۹	۷-۲۰۱-۴. سلیق انگاری رابطه فرهنگ و زبان.....
۲۵۷	۸-۲-۲-۴. نکردن به تفاوت فهم افراد در دوران پس از نزول قرآن کریم.....
۲۵۷	۹-۲-۲-۴. نکرده به شرایط زمانی و بیرونی مؤثر در فهم قرآن.....
۲۵۸	۱۰-۲-۲-۴. وجود نداشتن ساز و تعیین کلمات محوری.....
۲۶۴	۱۰-۱۰-۲-۲-۴. معیارهای کشف معانی محوری.....
۲۶۵	۱۱-۲-۲-۴. طولانی بودن روند کشف معانی محوری و شبکه معانی.....
۲۶۵	۱۲-۲-۲-۴. دید فلسفی برآمده از منابع غیر ادبی و انسانی ضعیف با علوم بلاغی.....
۲۶۷	۱۳-۲-۲-۴. ارائه نشدن اطلاعاتی درباره مفاهیم مهم قرآن با مطالعه در زمانی.....
۲۶۸	۱۴-۲-۲-۴. تناقض میان برخی سخنان ایزوتسو.....
۲۶۹	۱۵-۲-۲-۴. ممکن نبودن مطالعه مستقل معنا در مکتب قوم زبان‌شناسان.....
۲۷۰	۱۶-۲-۲-۴. توجه نکردن به پویایی متن قرآن.....
۲۷۱	۳-۲-۲-۴. نقد ناظر بر محتوا.....
۲۷۱	۱-۳-۲-۴. تأکید بیش از حد بر دوره جاهلیت.....
۲۷۲	۲-۳-۲-۴. اعتقاد نداشتن به وجود مذهب قابل اعتنا قبل از اسلام.....
۲۷۲	۳-۳-۲-۴. اعتقاد نداشتن به جنبه الوهی و هدایتی قرآن.....
۲۷۴	۴-۳-۲-۴. نادیده گرفته شدن نقش وحی در جامعه و نقش قرآن در روابط اجتماعی.....

- ۲۷۴-۲-۳-۵. اعتقاد ایزوتسو به همسانی صفات اخلاقی بشر با صفات نازلۀ الهی ۲۷۴
- ۲۷۵-۲-۳-۶. زیر سؤال رفتن اصول روش‌شناختی نسبیت زبانی ۲۷۵
- ۲۸۰-۲-۳-۷. تأثیرپذیری ایزوتسو از مسیحیت در ارزیابی معنای دنیا و آخرت ۲۸۰
- ۲۸۱-۳-۴. نتیجه‌گیری ۲۸۱
- ۲۸۳-۴-۴. جمع‌بندی نهایی ۲۸۳

وَاللَّهُ لَكُمُ الْعَزِيزُ

و این کتاب است قطعاً شکست‌ناپذیر

(فصلت، ۴۱)

مقدمه

قرآن به عنوان نظام‌نامهٔ زندگی دنیا و الاکرام سعادت عقبی، اصلی‌ترین منبع معرفت دینی مسلمانان است. تعالیم هگشیایزه این کتاب رسالت و انذار، چراغی است فرا راه مسلمانان تا راه را مؤمنانه‌تر ببینند و در فراز و فرود تاریخ و حوادث آن به مدد هدایت‌ها و روشنگری‌ها این معجزهٔ جاوید نبوی، به منزل مقصود برسند. رجوع مداوم به قرآن و مبنای آن و بازتولید مؤلفه‌های تمدنی عصری آن، اصل و اصلی‌ترین رویکرد در احیای و تحاتی تمدن اسلامی است. تمدنی که با تابش آن از جغرافیای اندیشهٔ نظام اسلامی ایران در برهوت معنا و انسانیت روزگار مدرن، پدیدآورنده بهترین حیات انسانی است. شرط رسیدن به همهٔ این‌ها در گرو فهمی صحیح از آموزه‌های قرآنی و تفسیری کارآمد است. فهم قرآن و تفسیر آن از مشغله‌های دیرین دین‌پژوهان بوده است. اندیشمندان دین و پرده‌داران آیین از همان آغاز نزول قرآن

می‌خواستند تا ایمان تقلیدی را به کمال تحقیق بیارایند و با تدوین راهکارهای استوار در فهم قرآن، مسلمانان را از بن‌بست فکری نجات دهند؛ زیرا قرآن، حقیقتی جاری در همه اعصار است و انسان هر عصری در دایره مخاطبان آن جای می‌گیرد. محقق راستین قرآنی، هم آگاه بر زبان قرآن در هر عصری و هم بر مانه خویش است تا بتواند شبهات عصر را به محکمت قرآن ارجاع دهد. از این رو، محقق معارف قرآنی، هماهنگ، با زمان و دانای بر نیازهای عصر و نکته‌سنج بر خواسته‌های مخاطبان روزگار خویش است؛ در حال به سر می‌برد و ترسیم در نقه‌ای روشن آینده است. بنابراین فهم قرآن، متناسب با نیازها و اقتضائات زمانه بهره‌گیری از علوم مختلف در این مسیر، امکان‌پذیر است. علم زبان‌شناسی، قابلیت اس‌خدا در علوم مختلف را دارد. معناشناسی به عنوان یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی نیز سالیانی است که در مسیر فهم صحیح قرآن استفاده شده است. ایزوتسو در دو اثر خود به نام‌های «خدا و انسان در قرآن» و «مفاهیم اخلاقی قرآن»، نمونه موفقی از کاربرد معناشناسی در حوزه قرآن کریم به شمار می‌آید.

این پژوهش، با دغدغه‌های یاد شده، می‌کوشد، به‌عنوان مطالعه، بررسی و نقد اندیشه معناشناختی شرق‌شناسان در عرصه قرآن‌پژوهی (مطالعه قرآن و تفسیر)، پرتویی بر این آثار بیفکند و باخودداری از آسیب‌های این مطالعات، بتواند از نقاط مثبت آن‌ها در مسیر فهم روشنمند قرآن برای رسیدن به آرزوهای بلند جامعه اسلامی، بهره‌مند شود.

دانش زبان‌شناسی در حدود یک و نیم قرن پیش بر اثر شرایط گوناگونی مانند

گسترش ارتباطات و پیدایش رویکرد میان رشته‌ای با شتاب بسیاری گسترش یافته و شاخه‌های بسیاری از جمله آواشناسی (Phonotics)، نحو (Syntax)، کاربردشناسی (Applied linguistics)، ریشه‌شناسی (Etymology)، معناشناسی (Semantics) و ... داشته است. این دانش، بازتاب بسیاری بردانش‌های دیگر و به ویژه مطالعات متون مقدس برجای گذاشته است. شرق‌شناسان در حوزه مطالعات قرآنی، پژوهش‌های زبان‌شناختی و معناشناسی ویژه‌ای انجام داده‌اند که موضوع این کتاب، نقد و بررسی دیدگاه‌های مهم معناشناسی آنان درباره قرآن کریم است.

معناشناسی به زبان انسانی که به پیدایش معنا و سیر پیشرفت و تحولات آن می‌پردازد و روابط معنای بین مفاهیم مختلف را شناسایی و شبکه‌ای از معانی مرتبط را استخراج می‌کند، تسلسل‌ساز به ویژه در حوزه مطالعات قرآنی و تفسیری داشته است. البته برخی از این مطالعات، در سنت اسلامی نیز سابقه داشته است؛ اما برخی تمایزات از جماعت استاذان از نظریات گوناگون زبان‌شناسی و مردم‌شناسی در این بین، تأثیرگذار بوده است.

در این پژوهش با بررسی و نقد مکاتب مختلف معناشناسی قابل استفاده در مسیر فهم قرآن کریم، به دیدگاه مکتب قوم زبان‌شناسی (مکتب لنین) به عنوان برجسته‌ترین مکتب در این میان، دقت بیشتری شده است. چهره شاخص این مکتب، ایزوتسو است که با نگارش سه کتاب مهم «خدا و انسان در قرآن» - که در آن مبانی روش‌شناسی‌اش را نیز به تفصیل بیان کرده است -، «بررسی معناشناسی مفاهیم اخلاقی - دینی در قرآن» و بالاخره «مفهوم ایمان در کلام اسلامی» (هر چند در حوزه دیگری نگاشته شده است، اما از

نظر روش‌شناسی به کار ما می‌آید) تجربه خوبی در حوزه مطالعات قرآنی به دست آورده است. به‌ویژه که همکاران و شاگردانش، روش او را ادامه دادند و فعالیت شینیا ماکینو در حوزه شناخت معنایی و کشف شبکه ارتباطی و جهان‌بینی حاکم بر ساخت قرآن درباره «آفرینش و رستخیز» نتیجه آن است. ترجمه همه این آثار به فارسی و جایگاهی که ایزوتسو در ایران پیدا کرد و توجه به روش او، در قالب نگارش مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مختلف، برای دانشجویان تدریس آثار او در محافل علمی قرآنی، همه و همه، سابقه خوبی برای استفاده از این شیوه معنانشناسی، بر جای گذاشته است.

او با تکیه بر اندیشه جهان‌بینی زبان عربی همزمان به فهم قرآن از زاویه زبان‌شناختی و فرم‌شناختی عرب پرداخته و دیدگاه مکتب وایسگربر^۱ در مطالعه قوم‌زبان‌شناختی را بر قرآن، که هم تطبیق داده است.

امروزه به کارگیری روش‌های جدید در تحقیقات و مطالعات قرآنی و نیز ضرورت روشمند عمل کردن و فواید به دست آمده از آن بر هیچ محقق پویشیده نیست. انتخاب یک روش مناسب و صحیح، نه تنها اعتبار بیشتری به مطالعات قرآنی می‌بخشد، بلکه در فهم ما از آیات قرآن نیز تأثیرگذار است. برای درک معانی وازگان قرآن، روش‌های مختلفی وجود دارد که یکی از این روش‌ها معنانشناسی است. معنانشناسی، فرآیندی زنده، فعال و پویا است که افزون بر آن، ارتباط مفاهیم کلیدی قرآن با یکدیگر بررسی می‌شوند. ایزوتسو با نگرش جدید خود به معانی اصطلاحات و مفاهیم قرآنی، پیشرفتی مهم در حوزه مطالعات قرآنی به‌وجود آورد.

رویکرد متانفسیری ایزوتسو که اصول و روش‌های جذبدی را در اختیار مفسران قرار می‌دهد، در باروری و تفسیر صحیح آیات قرآن کریم، می‌تواند تأثیر به‌سزایی داشته باشد.

بررسی تفصیلی آرای ایزوتسو و نقدهای وارد بر آن، در مسیر فهم قرآن کریم و دانش سترگ تفسیر برای عالمان مسلمان، بسیار مفید و مغتنم خواهد بود. البته در این میان، افزون بر این که تلاش خواهد شد تا برخی چالش‌ها و نامرتبات تحقیقات معناشناختی نیز شناسانده شود، به مزیت‌های مکاتب معناشناسی اشاره شده و پیشنهاد‌های سازنده‌ای نیز در جهت بهره‌مندی روشمند از این دانش در مسیر فهم مراد الهی ارائه خواهد شد.

فصل اول کتاب به تبیین کلیات درباره شرق‌شناسی و سیر تاریخی آن با تمرکز بر مطالعات قرآنی و زبان‌شناسی می‌پردازد. بخش اول این فصل، ارزیابی روش‌شناسی شرق‌شناسان، بررسی روند تغییر نظرات گوناگون آنان، پیرامون اسلام و قرآن و مرور اجمالی پژوهش‌های قرآنی و زبان‌شناختی آنان در دو قرن اخیر است.

بخش دوم این فصل نیز به بررسی کلیاتی پیرامون دانش زبان‌شناسی و کاربردهای آن در مطالعات قرآنی، معناشناسی و اهمیت و رابطه آن با تفسیر و هرمنوتیک می‌پردازد.

در فصل دوم که با عنوان مکاتب معناشناسی در عرصه قرآن‌پژوهی شرق‌شناسان است، مکاتب مطرح معناشناسی، بررسی و کاربردهای قرآنی آن‌ها نیز تحلیل و دسته‌بندی شده است.

مبانی و روش فهم قرآن در مکتب قوم‌زبان‌شناسی، عنوان فصل سوم است.

با توجه به این که مطرح‌ترین مکتب در زمینه معناشناسی در عرصه قرآن پژوهی، مکتب قوم‌زبان‌شناسی است و ایزوتسو به عنوان فرد شاخص در این زمینه به شمار می‌رود، مبانی و روش‌شناسی او و شاگردش ماکینو در این فصل تفصیل، تشریح و بازخوانی شده است.

سرانجام در فصل چهارم، روش معناشناسی ایزوتسو به عنوان نماد شاخص مکتب قوم‌زبان‌شناسی از جهات مختلف، نقد و بررسی و نقاط قوت و ضعف این روش و مطالعات قرآنی، ارزیابی شده است. بخش پایانی رساله نیز به نتیجه‌گیری از کلیه مباحث مطرح شده، اختصاص دارد.

آنچه که در تبیین جزئیات و آوری این کتاب باید گفت، این است که تلاش کردیم اولاً کلیه آراء معناشناسی و همه مکاتب مطرح تا حد امکان، نقد و بررسی شوند و ثانیاً در این راستا مکتب قوم‌زبان‌شناسی که ایزوتسو چهره برجسته آن است با تأکید ویژه مورد تدقیق و نقد قرار گیرد.

نوع تحقیق، بنیادی و روش جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای است. می‌توان گفت روش کلی این نوشتار «توصیف، تحلیلی و انتقادی» است؛ اگر چه بعد انتقادی آن دارای برجستگی بیشتری است.

در پایان لازم است از کوشش‌های عالمانه و راهنمایی‌های «نهاد بزرگوارم در این پژوهش؛ جناب آقای دکتر احمد پاکتچی به صورت ویژه تشکر کنم. در تألیف این کتاب از رهنمودهای اساتید بزرگوار؛ آقایان دکتر علی معموری، دکتر محمود کریمی، دکتر احمد واعظی، دکتر محمد باقر سعیدی روشن، دکتر محمد علی رضایی اصفهانی و دکتر محمد جواد اسکندریلو نیز بسیار بهره بردم که لازمه شکر خالق، تشکر از این اساتید بزرگوار است. همچنین

از زحمات والدین گرامی و همسر مهربانم که در این مسیر تسهیل گراهی نه چندان آسان بودند، قدردانی نموده و برای آنان و تمام اساتید گرامی، حسن عاقبت و خیر کثیر آرزو مندم. امیدوارم این بضاعت اندک، پسندیده درگاه الهی بوده و قرآن کریم، شفیعمان در وانفسای محشر باشد.^۱

دکتر علی شریفی

۱. از اساتید محترم و کتبه دانش پژوهان گرامی خواشمندم هرگونه نقد و پیشنهادی درباره این کتاب را با نشانی الکترونیکی نویسنده dralisharifi15@gmail.com درمیان بگذارند.